

Hankintojen merkitys ympäristötavoitteiden saavuttamisessa

Lamminpäivät 3.10.2013

Isa-Maria Bergman, Motiva Oy

Esityksen sisältö

- Lyhyesti Motivasta ja kestävien julkisten hankintojen neuvontapalvelusta
- Mitkä hankinnat kestäviksi?
- Ympäristön huomioiminen hankintaprosessissa

Motiva Oy

on asiantuntijayritys, joka tarjoaa palveluita energian ja materiaalien tehokkaaseen ja kestävään käyttöön.

Motivan palveluja hyödyntävät julkinen hallinto, yritykset ja yhteisöt sekä kuluttajat.

Motiva Oy

100 % valtion omistama
liikevaihto 6 milj. euroa
henkilöstö 70

Asiantuntijapalveluita
pääosin valtionhallinnolle
(ministeriöt, virastot ja laitokset)
suurin asiakas TEM/Energiaosasto

Motiva Services Oy

Motiva Oy:n tytäryhtiö
Asiantuntijapalveluita

- yrityksille
- järjestöille ja liitoille
- kunnille
- vientihankkeisiin
ym.

Kestävien julkisten hankintojen neuvontapalvelu

- Ympäristöministeriön sekä Työ- ja elinkeinoministeriön rahoittama.
- Tarjoamme tietoa, **ilmaista neuvontaa** ja sparrausta.
- Eri tuoteryhmien hankintaohjeita, esimerkkikriteerejä , markkinakohtaista ympäristötietoa **ilmaiseen tietopankkiin**, www.motivanhankintapalvelu.fi
- Ilmainen **Help Desk** palvelu, hankintapalvelu@motiva.fi
- **Ekohankintaverkoston** aktivointi ja koordinointi
- Osallistumme EU:n kestävien hankintojen asiantuntijaryhmään Suomen osalta ja vaikutamme kriteerityöhön
- EU-rahoitteisessa Baltic GPP- hankkeessa kehitetään **koulutusmateriaalia**, koulutetaan kouluttajia ja pilotoidaan hyviä hankintoja.
- Hyvien esimerkkien **viestintä!**
- Toimimme yhteistyössä mm. Kuntaliiton julkisten hankintojen neuvontayksikön, KL Kuntahankinnat Oy:n ja Hanselin kanssa.

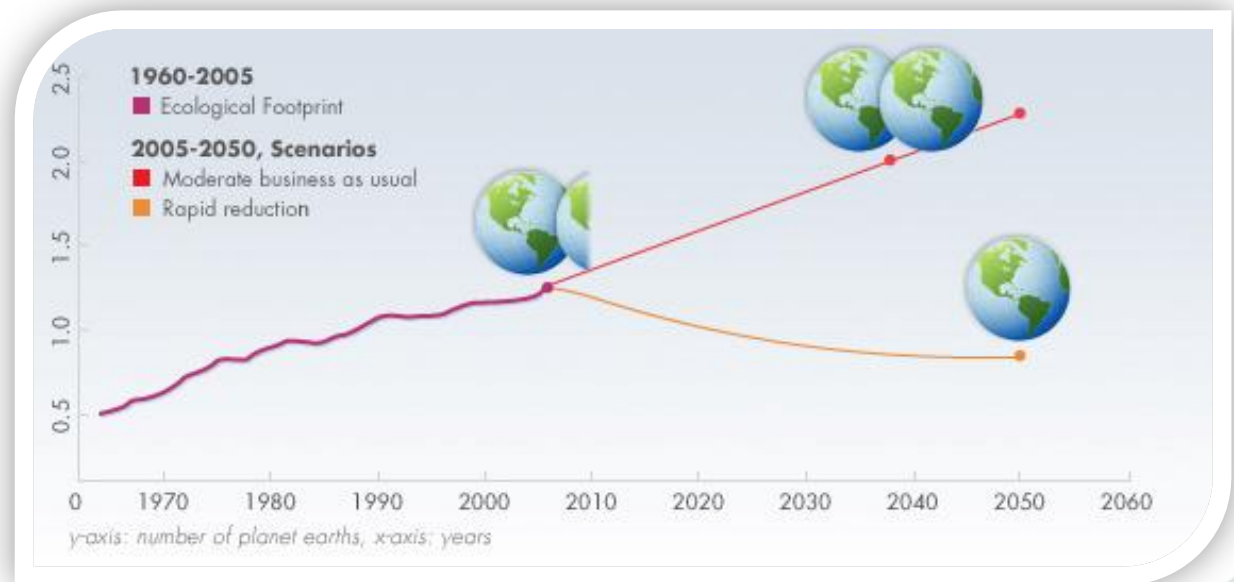
Ympäristöseikkojen checklist

- luonnonvarat
- ilmasto
- päästöt ilmaan
- haitalliset aineet
- energiankulutus
- energian tuotantomuoto
- vedenkulutus

Tuotteen tai palvelun elinkaarenaikaiset ympäristövaikutukset tarkistettava.

Lähtökohtana hankinnassa **merkittävimmät vaikutukset**.

Apuna esim. tutkimustulokset, ympäristömerkkien kriteerit, standardit, tuleva lainsäädäntö

Valtioneuvoston periaatepäätös kestävien ympäristö- ja energiaratkaisujen (cleantech-ratkaisut) edistämisestä julkisissa hankinnoissa 13.6.2013

- Cleantech - ratkaisuilla tarkoitetaan tuotteita, palveluita, prosesseja ja järjestelmiä, jotka edistävät luonnonvarojen kestävää käyttöä ja pienentävät haitallisia ympäristövaikutuksia.
- Cleantech-ratkaisuiksi määriteltävien ratkaisujen tulee olla ympäristövaikutustensa kannalta parempia ja tehokkaampia koko elinkaarensa aikana kuin niiden tyyppillisten vaihtoehtojen. Tämä tarkoittaa usein myös koko elinkaaren aikaisten kustannusten pienentymistä.
- Cleantech-ratkaisut sisältävät muuassa materiaali- ja energiatehokkuutta parantavia ja prosesseja tehostavia ratkaisuja, ympäristön tilaa vähemmän kuormittavia ratkaisuja ja palveluita sekä näihin liittyviä mittaus- ja monitorointiratkaisuja.
- Huomioitava erityisesti rakentamisessa, energiasektorilla, liikkumisessa sekä jätehuollossa.

Liikenne

Edellyttämällä kuljetuspalvelun tarjoajalta kuulumista liikenteen energiatehokkuussopimukseen

Hiilidioksidipäästöjä keskimäärin korkeintaan 100 g/km tai uusien käyttövoimaratkaisuiden (esim. sähkö, etanoli, kaasu tai hybridiratkaisu) osuuden on oltava vähintään 30 %.

Julkisen sektorin kuljetuksista ja henkilöstön liikkumisesta aiheutuvaa energiankulutusta on vähennettävä 10 prosenttia vuoden 2012 tasosta vuoteen 2015 mennessä

Rakentaminen

Uudisrakentamisessa tavoitteena nollaenergiatalo vuoden 2017 jälkeen

Vähintään 10 % rakentamisen kokonaismenojen arvosta on cleantech -ratkaisuja

Sähkö

Uudisrakentamisessa tavoitteena nollaenergiatalo vuoden 2017 jälkeen

Vähintään 10 % rakentamisen kokonaismenojen arvosta on cleantech -ratkaisuja

Tuotteet ja palvelut

Energiaan liittyvien tuotteiden hankinnan kokonaistaloudellisuuden vertailuperusteina on käytettävä ympäristömerkkien saamisen kriteereitä tai hankittava energiamerkin parhaisiin luokkiin kuuluvia tuotteita

Palveluiden hankinnassa on vähennettävä elinkaaren aikaisia ympäristövaikutuksia muun muassa ottamalla huomioon Pohjoismaisen tai EU:n ympäristömerkin palveluille kehittämät kriteerit.

Siirryttävä energiatehokkaisiin ja vähän kuluttaviin valaistusjärjestelmiin sisä- ja ulkovalaistuksessa

Ruoka

Ravitsemussuositusten mukaista, luonnonmukaisesti tuotettua, kasvispainotteisia ja sesonginmukaisia elintarvikkeita

Julkisissa keittiöissä 10 % luomua vuoteen 2015, ja 20 % vuoteen 2020 mennessä.

Järjestelmällisesti vähentää ruokahävikkiä ja parantaa energiatehokkuutta

Jätehuolto

Jätteen synnyn ehkäisy, uudelleen käytön edistäminen

Elinkaarikustannusten laskentaa jätehuollon hankinnoissa

Kestäviin valintoihin pakottavat pykälät

- **Ajoneuvot**– Energiatehokkuus ja päästöt on otettava huomioon maantieajoneuvojen hankinnassa vuoden 2012 jälkeen.
- **Energiaan liittyvät laitteet**
 - Vähimmäissuoritusasoja, jotka tulisi täyttää, kun keskushallintoviranomaiset tekevät hankintoja
- **Hehkulamput** ja elohopealamput vaihtoon
- Uusi energiatehokkuusdirektiivi vaatii kaikkein energiatehokkaimpien tuotteiden hankintaa!
- Uusi hankintadirektiivi ohjaa kokonaistaloudellisuuteen, halvin hinta ei saisi olla päätöksen perusteena.
- Myös muu ympäristölainsäädäntö (vesidirektiivi, YSL, Jätelaki) tuo uusia tarpeita ja vaikuttaa kuntien hankintoihin ja investointeihin

Energia		Astianpesukone
Tavarantoimittaja		Logo
Malli		ABC 1 2 3
Vähän kuluttava	A B C D E F G	B
Paljon kuluttava		
Energiankulutus kWh / ohjelma (perustuu mittauskokeisiin, jotka on suoritettu tavaranomittajan ilmoittamalla perusolosuhteilla kylmävesillä)		X.Y.Z
Todellinen kulutus riippuu laiteen käyttötaajasta		
Pesutulokset	A: hyvä G: huono	A B C D E F G
Kuivaustulos	A: hyvä G: huono	A B C D E F G
Täyttömäärä (standardiastioista)		Y Z
Vedenkulutus l / ohjelma		Y X
Ääni (dB(A) re 1 pW)		X Y
Tuote-erittely on lisätietoa		
Standardi EN 5042 Direktiivi 97/17/EY astianpesukoneiden energiatehokkaisu		

Mistä hankinnoista aloitetaan?

- Hankintamäärät merkittäviä tai/ja
- Tuotteella/palvelulla merkittävät ympäristövaikutukset tai/ja
- Kysynnällä voidaan vaikuttaa

- Valitkaa tuoteryhmät/palvelut mistä aloittaa

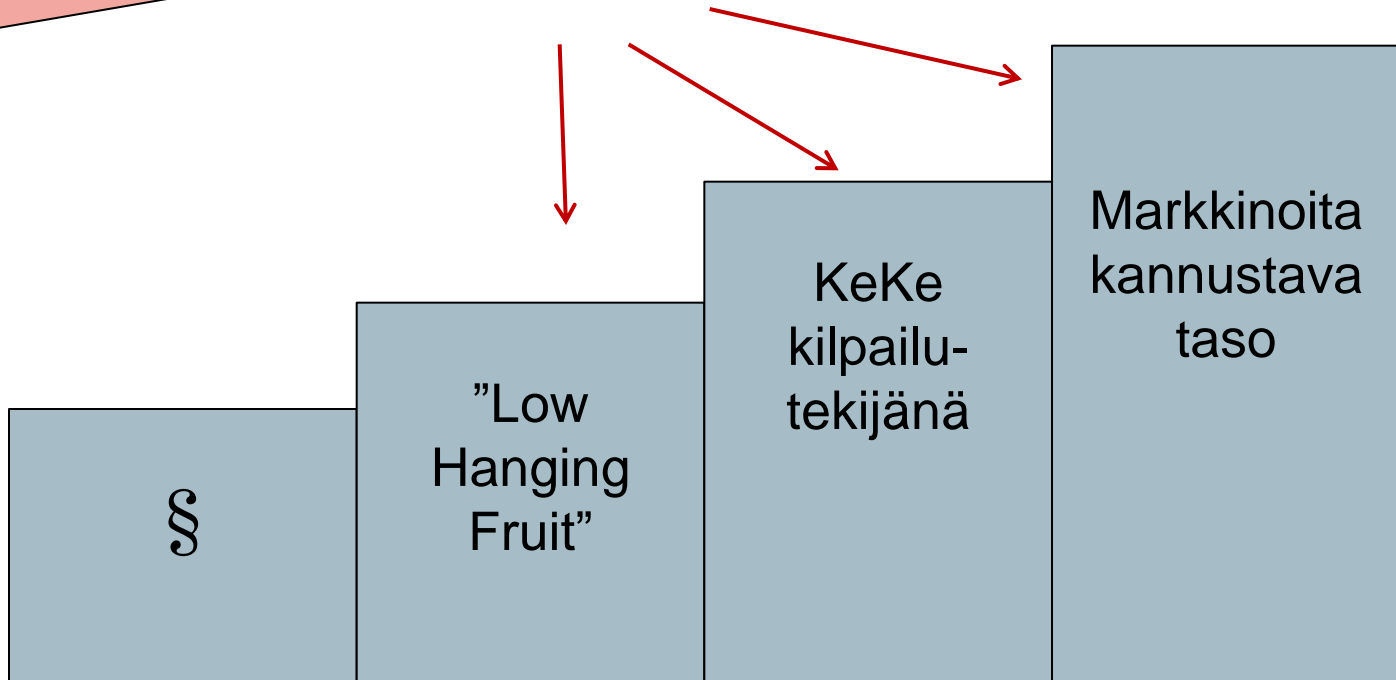

Strategia

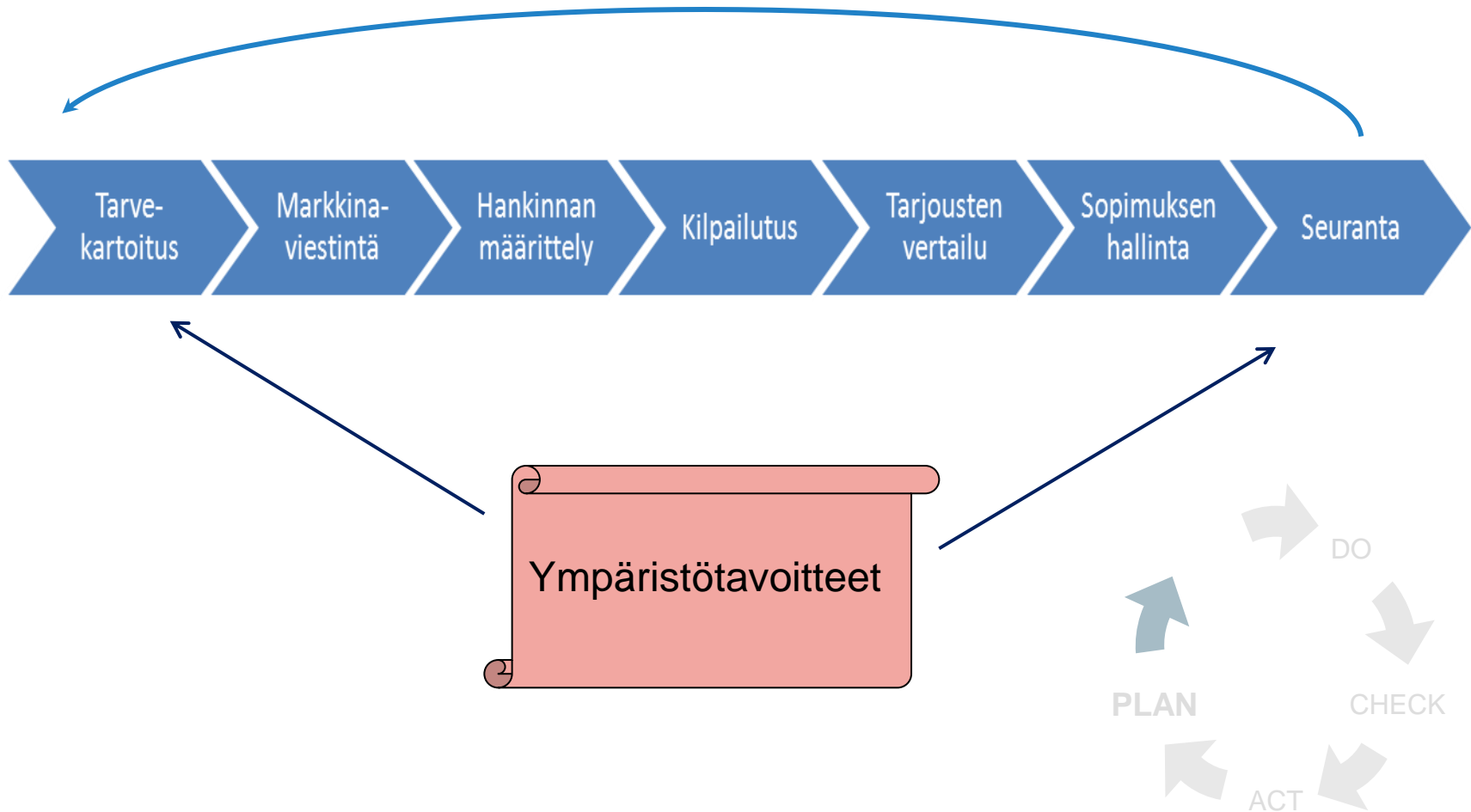
Hankintaohje:

Mitä?
Milloin?
Miten?

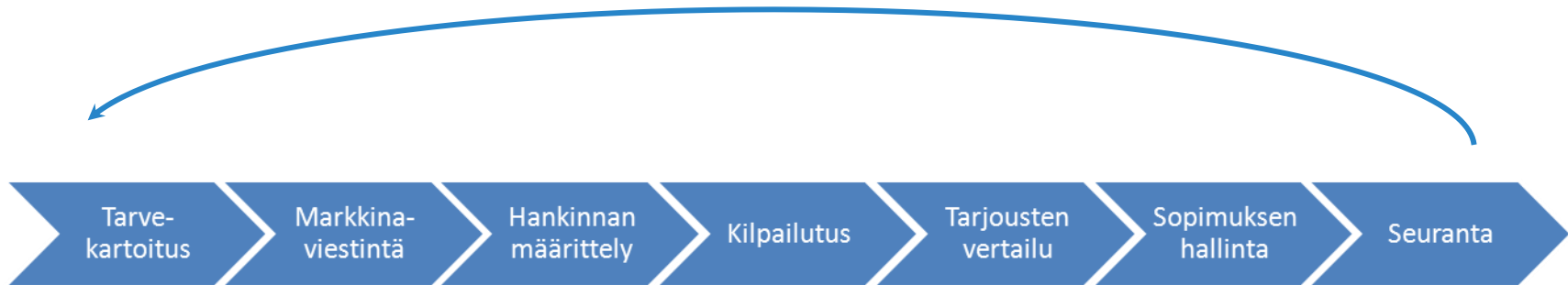
Ympäristötavoitteet

Ympäristöhuomiot julkisissa hankinnoissa – miten?

Seuranta takaa jatkuvan parantamisen

Esimerkki:

- Käytetäänkö siivouksessa ympäristömerkittyjä kemikaaleja?
- Ovatko toiminnan jätemäärät tai kuljetukset pienentyneet palvelun avulla?
- Onko henkilöstö saanut ympäristökoulutusta?
- Mitä voimme parantaa seuraavassa hankinnassa?

Hyviä käytäntöjä

Motiva neuvoo kestävässä hankinnoissa

Göteborgin kaupunki

Yhteiskäyttöautopalvelun edelläkävijä

Göteborgin kaupunki kilpailutti yhteiskäyttöautopalvelun ensimmäisen kerran vuonna 2003. Autonkäyttö tehostui, ja kaupunkilaiset saivat uuden vaihtoehdon liikkumiseen. Muut ruotsalaiset kaupungit ovat seuranneet perässä Trafikerkeretin kannustamana.

Yhteiskäyttöautopalvelut yleistivät maailmalla myös tytärosioina. Vaivattoman palvelun avulla vähennetään turhaa autonkäyttöä, säästetään tilaa ja selkeytetään autonkäytön kulujen raportointia. Göteborgin kaupunki oli uranuurtaja, kun se vuonna 2003 kilpailutti yhteiskäyttöautopalvelun kuuden viraston tarpeisiin.

Tarjouspyynnössä esitetyt arvio autonkäyttötarpeen laajuudesta perustui työtekijöiden liikkumistottumuksista tehtyyn selvitykseen. Yhteiskäyttöautojärjestelmälle esitetyt vaatimukset perustuivat autojen yhteiskäytön määritelmään, jossa keskeistä on, että auton saa käyttöönsä lyhyeksi ajaksi, autojen nouto ja palautus tapahtuu tiisipalveluna lähellä asiakasta olevissa pisteissä ja käytöstä maksetaan turkien ja esitettyjen kilometrien perusteella. Vaatimuksia esitettiin myös autojen ominaisuuksille. Lisäksi edellyttiin, että työntekijöillä on mahdollisuus käyttää palvelua yksityisasiakkaina työajan ulkopuolella.

Autonkäytön kokonaiskustannukset näkyviin

Tarjousten arvioinnissa suurin painoarvo oli hinnalla eli arvioidun käyttötarpeen mukaisilla vuosikustannuksilla (30 %). Toinen suurin painoarvo oli yhteiskäyttöautojärjestelmän ominaisuuksilla (25 %), minkä jälkeen tulivat kokemus (20 %), ajoneuvot (15 %) ja yrityksen toiminta (10 %). Lisäksi katsottiin eduksi, jos kaupungille varustetut yhteiskäyttöautot ovat myös kaupunkilaisien käytettävissä työajan ulkopuolella.

Palvelu otettiin käyttöön kuudessa virastossa syksyllä 2004. Noutopaikkoja oli kaksi, joissa autoja yhteensä 25. Palvelun myötä virastot luopuivat osasta omaa autojen ja ohjauksen työntekijöitä käyttämään yhteiskäyttöautoja omien autojensa sijaan. Ilmaisesti pysäköinnistä työpaikalla luovuttiin.

Kaksi vuotta palvelun käyttöönoton jälkeen palvelua käyttävien virastojen autokilometri vähenivät 20 prosenttia ja autoilauun liittyvät kustannukset lasivat 30 prosenttia. Työntekijät olivat tyytyväisiä

Monet Helsingin kaupungin työntekijät käyttävät City Car Clubin yhteiskäyttöautoja työssamatkojen. Silloin töihin ei tarvitse tulla omalla autolla vaan vaka joulukilpenteellä.

Motiva neuvoo kestävässä hankinnoissa

Johtaja Reijo Mäkinen, Helsingin Seudun Liikenne -kuntayhtymä (HSL):

Kokonaistaloudellisuus ratkaisee

Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymän (HSL) bussiliinjojen liikennöinnin tarjouksipailuissa tehdään aina kokonaistaloudellinen arviointi.

Hinnan osuus on noin puolet, muu koostuu kaluston laatuun – kuten päästöihin – liittyvistä seikoista.

HSL vastaa jäsenkuntiensä (Helsinki, Espoo, Vantaa, Kauniainen, Kerava ja Kirkkonummi) joukkoliikenteen suunnittelusta ja järjestämisestä. Vuosittain järjestämme kaksi kilpailukierrosta bussiliinjojen liikennöinnistä.

Pienimmät tarjoukset koskevat noin 100 bussia, loimmat yli 200 bussia. Sopimukset tehdään 5–7 vuodeksi. Ostamme bussiliikennepalveluja noin 265 miljoonalla eurolla vuosittain.

Hiilidioksidipäästöt täytyy testata

Bussikaluston laatu merkitsee niin makusturmakavutta kuin vähäisiä päästöjä. Jo vuosia olemme

bussiliikenteen hankinnoissa kiinnittäneet huomiota tyypin okaidihin ja hiukaspäästöihin. Viime syksystä lähtien kilpailutuksen kriteereihin sisältyvät myös hiilidioksidipäästöt.

Hiilidioksidipäästöihin vaikuttaa sekä auto tekniikka että sen käyttämä polttoaine. Käytännössä vähäpäästöisintä on uusin kalusto, jolla myös ajetaan eniten. Tämän otamme kilpailutuksessa huomioon kaluston kilometrisuoritekoisina painotuksina.

Välittävasti raskaan kaluston hiilidioksidipäästöille ei ole ollut luokitusta henkilöautojen tapaan. Yhteistyökumppanimme VTT on nyt luonut testin,

Motiva neuvoo kestävässä hankinnoissa

Pohitullin koulu, Uusikaupunki

Käyttökustannusten huomiointi takasi onnistuneen laitehankinnan

Kokonaistaloudellisuus toteutti Pohitullin koulun uuden astianpesukoneen hankinnassa, koska tarjoajilta vaadittiin tietoja laitteiden energiankulutuksesta.

Pohitullin koulun hankinta on hyvä esimerkki siitä, että laiteomittajilla on tarjota tietoa ammattitöitäjärjestelmien energiankulutuksesta, jos niitä vain osataan vaatia. Energiankulutus kannattaa ilman muuta valita yhdeksi tarjouksen arviointiperusteeksi.

Uuden astianpesukoneen toteuttajaksi valittiin Dieta Oy. – Pesukone on tehokas ja suunniteltu hyvin tarpeisiimme sopivaksi, toteaa ruokapalveluesimies **Leena Helkila**.

Käyttökustannuslaskelmat ratkaisivat

Tarjousten pisteytyksessä noudatettiin seuraavia arviointiperusteita ja enimmäispisteitä: hinta (50 p), laitteiden tekniset ja toiminnalliset ominaisuudet (20 p) ja käyttökustannuslaskelmat (30 p).

Uudenkaupungin hankinta-asiantuntija **Outi Laineen** mukaan tarjouspyynnössä vaaditut käyttökustannuslaskelmat olivat tarkoin harkittuja. Jo ennen tarjouspyynnön jättämistä oli selvitetty, että kyseisiä tietoja on saatavilla mahdollisilta tarjoajilta. Vastavaa tarjouspyynnössä on käytetty Pohitullin lisäksi myös Viikisten koulun astianpesuosaston hankinnassa.

Käyttökustannuslaskelmiin vaikuttivat energian ja vedenkulutus, energiansäästömahdollisuudet sekä pesuaineen menekki. Kaikella tarjolla oli antaa tietoa lämmöntalteenotosta, energiansäästöstä, pesuaineensäästöjärjestelmästä ja vedenkulutuksesta. Merkittävien pisteytysero perustuikin käyttökustannuslaskelmiin, joista voittaja sai täydet pisteet.

Palveluiden tuotanto aiheuttaa yli neljänneksen Suomen kansantalouden elinkaaresta kasvihuonekaasupäästöistä. Ympäristövaikutukset voidaan huomioida sekä palveluiden ostotoiminnassa että itse palveluiden tuottamisessa.

Esimerkkikortit löytyvät osoitteesta <http://motiva.fi/julkaisut/>

Yhteenveto

- Priorisoikaa mitkä ympäristövaikutukset ovat teille tärkeimmät
- Panostakaa hankintojen valmisteluvaiheeseen, tärkeää että ympäristöasiantuntija mukana!
- Hyvä hankinta vaatii aikaa viestintään ja markkinavuoropuheluun. Budjettivuosi voi olla liian lyhyt aika.
- Älkää tehkö itse kilpailutusta liian vaikeaksi – vaatimuksia ja yksinkertaisia lisäpisteitä
- Kannustavat sopimusjärjestelyt ohjaavat jatkuvaan parantamiseen
- Rohkeutta testata ja oppia muilta, verkostoitukaa:
Ekohankintaverkosto!

Mistä meidät löytää?

Tutustu ja tilaa uutiskirje
www.motivanhankintapalvelu.fi

Tapahtumissa

Kestävien julkisten hankintojen päätapahtuma alkuvuodesta 2014!

Ota yhteyttä

Isa-Maria Bergman
isa-maria.bergman@motiva.fi, puh. 0424 281 246

Satu Hyrkkänen
satu.hyrkkanen@motiva.fi , puh 0424 281 232

Elina Ojala
elina.ojala@motiva.fi, puh. 0424 281 239

- Help Desk: hankintapalvelu@motiva.fi